

Waarom hebben Nederlandse energiecoöperaties zo weinig windenergie gerealiseerd?

Begin 2014 heeft Nederland 110 coöperaties die zich inzetten voor een verduurzaming van de energievoorziening en waarvan burgers de belangrijkste initiatiefnemers en dragers zijn. In 2013 groeide hun aantal fors. Toch is maar 4% van de Nederlandse windenergiecapaciteit op land in handen van coöperaties. In Duitsland was in 2012 20% van die capaciteit in handen van lokaal gewortelde coöperaties, en in 26% hadden samenwerkende burgers een minderheidsaandeel. Waarom zijn die aandelen bij ons zoveel kleiner dan bij de oosterburen?

Een recent PBL-rapport (1) laat zien dat in Nederland het aantal energiecoöperaties groeit. Naast de ongeveer 15 windcoöperaties, die al 20 tot 25 jaar geleden begonnen zijn met de verwezenlijking van lokaal 'gewortelde' windenergie, zijn er sinds 2007 ongeveer 95 nieuwe coöperaties opgericht met een bredere doelstelling. Zij richten zich op energieopwekking met zon, wind of een andere techniek in de eigen omgeving ('lokale energie'), maar ook op energiebesparing. Ook bij hen staat het belang

van de lokale gemeenschap – lokale werkgelegenheid en sociale cohesie – centraal. Concrete activiteiten van die nieuwe lichten zijn vooral doorlevering van hernieuwbare energie, collectieve inkoopacties van zonnepanelen, (tot voor kort) plaatsing van zonnepanelen op lokale gebouwen zoals een school, of kleinschalige energiebesparingsacties in de particuliere woningvoorraad. Op een enkele uitzondering na hebben ze nog geen windprojecten op hun naam staan. De 85 MW capaciteit wind

op land (4% van het totale vermogen van 2.200 MW) die door coöperaties is gerealiseerd, komt bijna volledig op het conto van de 'oudere' windcoöperaties. Hiervan is 59 MW eigendom van 2 actieve coöperaties in Zeeland en Goeree-Overflakkee. Alle andere Nederlandse burgers hebben dus tezamen via coöperaties 1% van de windcapaciteit op land in eigendom. In Duitsland is dat aandeel vijf tot tienmaal zo groot. Waarom dat verschil? Ik heb alleen vermoedens.

Meer kansen

Voor de hand ligt de veronderstelling dat de Duitse stimulering van hernieuwbare energie meer kansen voor burgers biedt dan de Nederlandse. Een volledig vaste vergoeding voor 15-20 jaar zonder financiële risico's is een mooie belegging. De SDE+ geeft ook een relatief stabiele opbrengst, maar die moet deels op de elektriciteitsmarkt worden gerealiseerd. Het draait bij de coöperaties echter niet primair om geld. Bouw van windturbines in Nederland is erg complex. Uit het PBL-onderzoek kwam naar voren dat energiecoöperaties na verloop van tijd voor een keuze komen te staan. Of ze professionaliseren en groeien, of ze blijven klein. Alleen de eerste groep is in potentie groot genoeg om de complexe procedures rond windenergie aan te kunnen. Veelal is dat niet zonder tegenstand en men weet dat het schip in het zicht van de haven kan stranden. Een meewerkende houding van een gemeentebestuur

is dan vereist, want naast voorstanders van windenergie zijn er altijd ook mensen die zich verzetten vanwege de nadelen van windturbines. Duitsland is minder dichtbevolkt en de regelgeving is er meer op windenergie toegesneden. Deze complexiteit en de wantrouwende houding van veel burgers lijkt me een belangrijke tweede oorzaak.

Absurd

Mijn derde mogelijke reden van verschil is speculatiever. In Duitsland hebben de grote energiebedrijven de eerste afslag naar meer hernieuwbare energie gemist. Ze konden zich niet voorstellen dat het doel van een substantieel aandeel van wind en zon in het elektriciteitssysteem serieus was. Ondertussen werden er tientallen gigawatts gebouwd. Het zijn ook precies deze bedrijven die in Brussel pleiten voor één doel voor broeikasgasreductie en geen aparte nationale doelen voor hernieuwbare energie. Veel lokale energieopwekking vinden ze in hun hart absurd in een globaliserende wereld. Een groot deel van de Duitse bevolking gelooft hier wel degelijk in. Het gaat niet om energie, het gaat om de kracht van de lokale gemeenschap en om eigen bezit. In Nederland is dat veel complexer. Het belang van de lokale gemeenschap speelt ook hier. Niet voor niets bevinden de krachtigste coöperaties zich op eilanden of gebieden met herkenbare regionale tradities. Maar er is minder van een tegenstelling sprake. Samenwerking past ons meer en partijen werken samen aan de uitvoering van

het Energieakkoord. Een van de grote energiebedrijven heeft zich vanaf het begin als bondgenoot van lokale coöperaties opgesteld. Hoewel de meerderheid van de elektriciteitsvoorziening in buitenlandse handen is, speelt dit in de Nederlandse discussie nauwelijks een rol.

Het zijn maar speculaties. Maar als ze enige grond hebben, mogen we weliswaar hopen op een voorspoedige toekomst van energiecoöperaties in Nederland, maar zullen ze niches in onze energievoorziening blijven. ■

(1) PBL 2014. *Energiecoöperaties: ambities, handelingsperspectief en interactie met gemeenten. De energieke samenleving in de praktijk.*

Pieter Boot is verbonden aan het Planbureau voor de Leefomgeving.